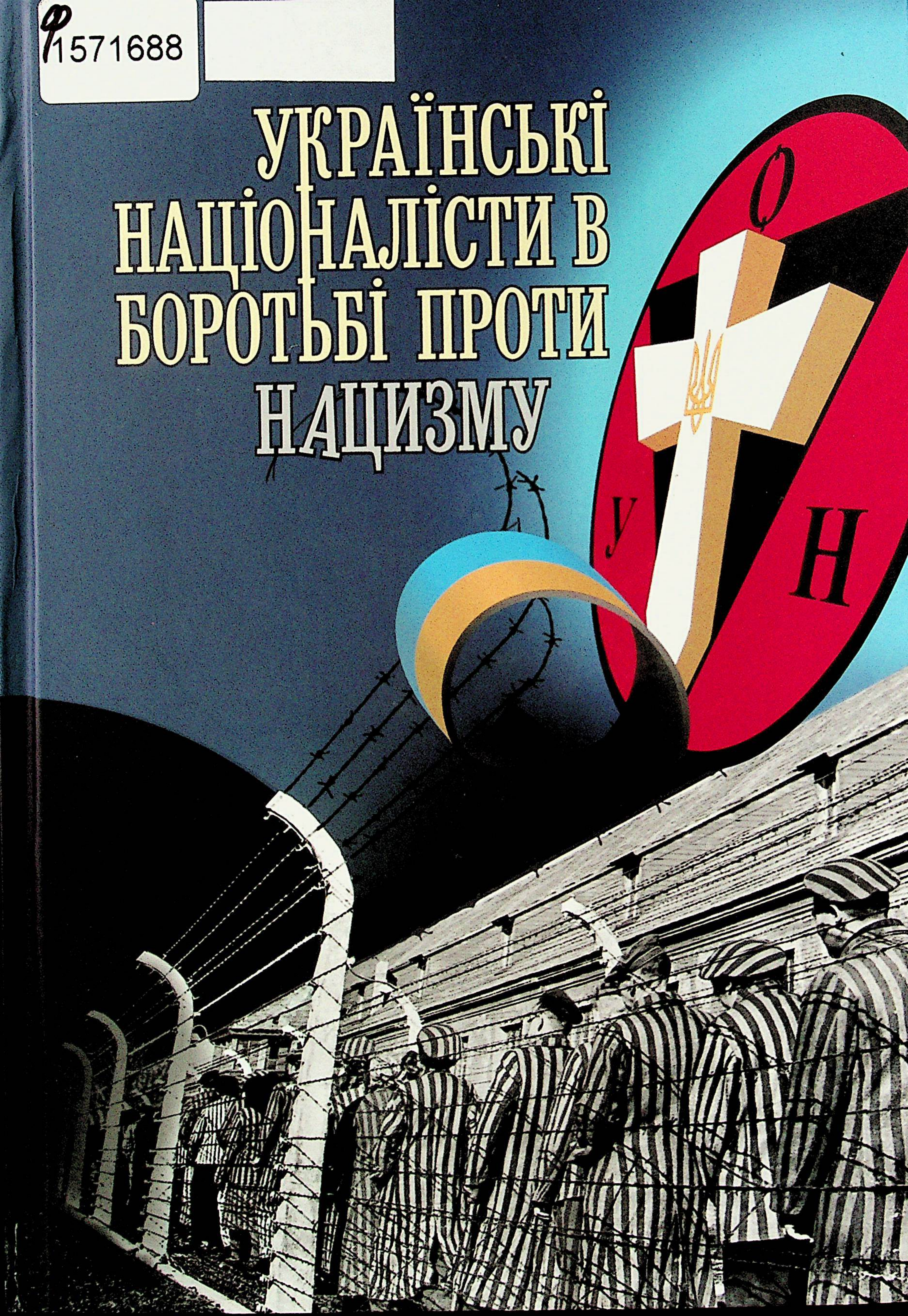

Р 1571688

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ В БОРОТЬБІ ПРОТИ НАЦИЗМУ

До збірника увійшли документи й матеріали, які відображають участь українських націоналістів у боротьбі проти нацизму. Публіковані тексти ілюструють різні етапи розвитку українського визвольного руху: період збройного протистояння нацизму, на який оунівці стали одними з перших в Європі – відразу ж після початку Другої світової війни; спротив окупаційному режиму в Україні та боротьбу за виживання у нацистських тюрмах і концтаборах; а також державотворчу діяльність на еміграції, у лавах Світової ліги українських політичних в'язнів (СЛУПВ).

В основі видання – організаційні звіти, спогади колишніх в'язнів гітлерівських тюрем і концтаборів, документи з життя та діяльності СЛУПВ періоду 1985–2019 рр., списки загиблих націоналістів у боротьбі проти нацизму та тих політичних в'язнів, які вижили і продовжували самовіддану працю в лавах УПА та збройного підпілля ОУН, а також у місцях компактного розселення українців за кордоном.

Для істориків, дослідників новітньої історії України, широкої читацької аудиторії.

ЗМІСТ

Вступ	3
ДОКУМЕНТИ СВДЧАТЬ	11
№ 1. Опис перебігу облави гестапівців на українських націоналістів під час прем'єри вистави «Шаріка» у Станіславівському театрі. <i>[Не раніше 17 листопада 1943 р.]</i>	13
№ 2. Звіт із перебігу облави гестапо в театрі імені Івана Франка у Станіславові та її наслідки. <i>[Не раніше 28 листопада 1943 р.]</i>	15
№ 3. Некрологи загиблих у боротьбі з нацистськими окупантами націоналістів на теренах Кам'янець-Подільської області. <i>4 січня 1944 р.</i>	22
№ 4. Повідомлення про терор німецько-польського карального підрозділу проти українського населення у с. Шпиколоси на Поморянщині. <i>[Не раніше 19 квітня 1944 р.]</i>	25
№ 5. Список розстріляних членів ОУН на теренах Сяноцької округи ОУН. <i>[Не раніше 24.04.1944 р.]</i>	26
№ 6. Опис випадків загибелі українських націоналістів у боротьбі з нацистськими окупантами. <i>6 травня 1944 р.</i>	27
№ 7. Некрологи загиблих членів ОУН у боротьбі з нацистськими окупантами. <i>[Не раніше 20 травня 1944 р.]</i>	29
№ 8. Опис обставин загибелі співробітника референтури СБ обласного проводу ОУН Омеляна Сенишина – «Прута». <i>29 травня 1944 р.</i>	29
№ 9. Звіт про протистояння відділів УПА німецьким та угорським каральним загонам на Долинщині. <i>[Не раніше 16 липня 1944 р.]</i>	30
№ 10. Спогад Юліана Матвіїва – «Недобитого» про бій відділу УПА під його командуванням із німцями під Лостуном. <i>[Не раніше 5 серпня 1944 р.]</i>	34
№ 11. Витяг із хроніки боротьби українських націоналістів із німецькими окупантами в різних регіонах України. <i>[Не раніше 27 липня 1944 р.]</i>	37
№ 12. Зведена інформація про німецький терор на західноукраїнських землях у січні-липні 1944 р. <i>[Не раніше липня 1944 р.]</i>	45
№ 13. Зведені дані про німецький терор на українських землях у 1941–1944 рр. <i>[Не раніше 16 червня 1944 р.]</i>	68
№ 14. Зведені дані про жертви німецького терору в Україні серед українського населення та їхню класифікацію. <i>[Не раніше 15 червня 1944 р.]</i>	74
№ 15. Витяг із документа «Політика німців на Україні в світлі документів» із зразками оголошень про розстріли українців німецькою окупаційною владою. <i>[Квітень 1945 р.]</i>	82

- № 16. Підпільне видання «Книга фактів терору німецьких і большевицьких окупантів та боротьби проти них Організації українських націоналістів і Української повстанської армії, як теж інших, зв'язаних з цим подій. (Неповні дані, зібрані з деяких звітів підпільних українських публікацій)». 1947 р. 95

СПОГАДИ ПОЛІТВ'ЯЗНІВ	165
Андрієвський Д. Наше ув'язнення у таборовій лікарні.	167
Балей П. Їх було двох.	173
Дрогомирецький І. В'язнем під трьома режимами.	177
Іжик С. Сміх крізь сльози.	193
Ільків М. Німецькі концентраційні лагери.	203
Карпій М. Дорога на схід України за її волю.	219
Качор Б. «...Вирвався грабареві з-під лопати».	235
Климишин М. В поході до волі.	247
Коваль В. Ми – українці!	259
Коваль О. У катакомбах Аушвіцу.	267
Ковальський Ю. Спомини священика-в'язня.	285
Корнецький С. Не забуду: спомини в'язня.	297
Лагола І. Спогади політичного в'язня №154820 фашистських таборів смерті.	305
Леник В. Мої спогади про концентраційний лагерь Бухенвальд.	311
Малашук Р. З книги мого життя.	315
Мартинець В. Bratz: німецький концентраційний табір.	337
Марунчак М. За ґратами і дротами націонал-соціалістичної Німеччини	349
Матла З. День кінчається трагічно (Фрагмент із життя в концентраційному таборі Оранієнбург-Саксенгаузен).	355
Мірчук П. У німецьких млинах смерті.	359
Мозіль Ю. У таборі смерті.	375
Мостович Л. Стежками долі.	381
Недовіз Д. Спомини з молодих літ.	395
Оренчук В. Наше співжиття з чужинцями в німецьких концтаборах.	411
Пастернак Ю. Крізь комин на волю.	415
Пелех Т. Мої молоді літа у вирі боротьби.	431
Петелицький С. До Освенціму за Україну.	451
Ратушний І. Фрагменти життя і мук: спогади з часів німецької окупації України	467
Роман В. Моя праця і боротьба (Спогади члена ОУН).	473
Селешко М. У кігтях гестапо.	493
Стасів І. В кігтях нацистських тиранів.	503
Стецько Я. 30 червня 1941: проголошення відновлення державности України.	513
Феденко С. Розлука: спогади з Другої світової війни.	521

Цебрій Г. Від Майданку до Берген-Бельзен.....	529
Чайковський Д. Хочу жити.....	541
ДОКУМЕНТИ З ДІЯЛЬНОСТІ СЛУПВ 1985–2020 рр.....	549
№ 1. Протокол II Конгресу Ліги українських політичних в'язнів. 22–24 листопада 1985 р.....	551
№ 2. Резолюції II Конгресу Ліги українських політичних в'язнів. [25 листопада 1985 р.].....	556
№ 3. Повідомлення про проведення у Торонто II Конгресу Ліги українських політичних в'язнів та створення Світової ліги українських політичних в'язнів. [1985 р.].....	558
№ 4. Лист-звернення Михайла Марунчака до Дарії Лебедь із проханням написати спогади про час перебування в нацистському концтаборі. 8 лютого 1986 р.....	561
№ 5. Інформація про ув'язнення родини Миколи Лебеда у нацистських тюрмах і концтаборах. [1986 р.].....	561
№ 6. Відозва СЛУПВ щодо нападків ворожої агентури на українських політичних в'язнів зокрема й український визвольний рух загалом. Квітень 1986 р.....	562
№ 7. Інформація про похорон почесного члена СЛУПВ Ярослава Стецька та текст промови Михайла Марунчака на тризні по померлому. 12 липня 1986 р.....	564
№ 8. Інформація Головної управи про початок роботи редакційної колегії над впорядкуванням меморіального збірника, присвяченого українським політичним в'язням. [1986 р.].....	566
№ 9. Спростування наклепницької публікації щодо обставин загибелі в концтаборі братів Василя та Олександра Бандерів. [1986 р.].....	567
№ 10. Інформація Головної управи СЛУПВ про стан підготовки збірника «В боротьбі за українську державу». [1987 р.].....	570
№ 11. Інформація про стан упорядкування архіву СЛУПВ. [1987 р.].....	571
№ 12. Інформація з Бюлетеня СЛУПВ щодо ідеї Богдана Качора про потребу встановлення пам'ятної таблиці в'язням-українцям у концтаборі Ебензе. 1987 р.....	574
№ 13. Повідомлення Головної управи про втрати серед членства в 1987 р. [1987 р.].....	575
№ 14. Повідомлення Головної управи про входження СЛУПВ до Світового конгресу вільних українців. 24 листопада 1988 р.....	576
№ 15. Повідомлення про розширене засідання Головної управи. 24 листопада 1988 р.....	577
№ 16. Інформація Головної управи для членства про виконання резолюції II Конгресу та надсилання меморандуму до Папи Римського у справі Української Католицької Церкви. [1988 р.].....	578
№ 17. Повідомлення Головної управи про втрати серед членства. [1988 р.].....	581

№ 18. Повідомлення про проведення загальних зборів ЛУПВ у Німеччині. <i>18 березня 1989 р.</i>	583
№ 19. Повідомлення про перебування делегації українських політв'язнів у концтаборі Ебензе. <i>[1989 р.]</i>	583
№ 20. Повідомлення Головної управи про втрати серед членства організації. <i>[1989 р.]</i>	584
№ 21. Лист Богдана Качора до голови СЛУПВ Михайла Марунчака у справі поїздки до Австрії та переговорів щодо відкриття пам'ятної таблиці в'язням-українцям у колишньому концтаборі Ебензе. <i>23 жовтня 1990 р.</i>	589
№ 22. Інформація про заплановані заходи з відзначення 45-річчя звільнення концтабору Ебензе та планів встановлення там пам'ятника українським політв'язням. <i>[1990 р.]</i>	591
№ 23. Звернення Головної управи до членства та громадянства загалом у справі збору коштів на пам'ятник українським політв'язням у колишньому концтаборі Ебензе. <i>[1990 р.]</i>	593
№ 24. Повідомлення про смерть і похорони члена СЛУПВ Теодора Хім-ка. <i>[1990 р.]</i>	595
№ 25. Інформація-звернення про підготовку перевидання в Україні книги «В боротьбі за Українську Державу». <i>12 серпня 1991 р.</i>	596
№ 26. Текст листа Головної управи до Міністерства внутрішніх справ Австрії у справі відмови в побудові пам'ятника українським політв'язням у колишньому концтаборі Ебензе. <i>[Не раніше 1 грудня 1991 р.]</i>	597
№ 27. Повідомлення Головної управи про втрати серед членства організації. <i>[Не раніше 1 грудня 1991 р.]</i>	599
№ 28. Повідомлення Головної управи про втрати серед членства організації. <i>[1 листопада 1992 р.]</i>	599
№ 29. Інформація про відзначення членів СЛУПВ за соціально активну діяльність. <i>[1992 р.]</i>	602
№ 30. Епістолярні спогади в'язня нацистських і більшовицьких концтаборів Василя Мельника. <i>[1993 р.]</i>	603
№ 31. Повідомлення Головної управи про втрати серед членства організації. <i>[1993 р.]</i>	609
№ 32. Інформація про провокацію проти українських політичних в'язнів зі сторони Сімона Візенталя. <i>[1994 р.]</i>	610
№ 33. Інформація Головної управи про втрати серед членства. <i>[1994 р.]</i>	614
№ 34. Текст виступу голови Головної управи СЛУПВ Михайла Марунчака на відзначенні 50-річчя звільнення з нацистських концтаборів. <i>[6 травня 1995 р.]</i>	616
№ 35. Повідомлення про відкриття пам'ятника українським політичним в'язням у колишньому концтаборі Ебензе. <i>[6 травня 1995 р.]</i>	622

№ 36. Текст виступу представника СЛУПВ Богдана Качора під час відкриття пам'ятника українським в'язням у концтаборі Ебензе. 6 травня 1995 р.....	626
№ 37. Повідомлення про місце вшанування загиблих українців-остарбайтерів в Австрії. [1995].....	627
№ 38. Інформація про втрати серед членів Головної управи СЛУПВ. [1995 р.]..	629
№ 39. Інформація про зміни у складі Головної управи СЛУПВ. [1995 р.].....	630
№ 40. Повідомлення про проект випуску марки, присвяченої річниці звільнення українських політв'язнів із концтабору Ебензе. [1995 р.].....	631
№ 41. Повідомлення Головної управи про втрати серед членства організації. [1995 р.].....	632
№ 42. Інформація про надання дозволу на українську експозицію в музеї колишнього концтабору Равенсбрюк. [1996 р.].....	638
№ 43. Лист-спогад в'язня концтабору Аушвіц Михайла Забоченя. [1996 р.].....	639
№ 44. Інформаційний лист голови СЛУПВ Михайла Марунчака до членства. 25 липня 1997 р.....	640
№ 45. Звернення Головної управи СЛУПВ до учасників II Всесвітнього форуму українців у Києві. 30 липня 1997 р.....	643
№ 46. Роздуми колишнього політв'язня Богдана Скобовича-Околота над проблемою вшанування українців-в'язнів у музеї концтабору Аушвіц. [1997 р.].....	646
№ 47. Повідомлення Головної управи про втрати серед членства організації у 1997 р. [1997].....	648
№ 48. Інформація про заплановане проведення III Конгресу СЛУПВ. [Весна 1998 р.].....	650
№ 49. Інформаційне повідомлення Головної управи СЛУПВ про втрати серед членства впродовж 1985–1998 рр. [Вересень 1998 р.].....	652
№ 50. Програма III Конгресу СЛУПВ у Торонто. 16–18 жовтня 1998 р.....	656
№ 51. Звіти голови СЛУПВ Михайла Марунчака на III Конгресі в Торонто. 16–18 жовтня 1998 р.....	660
№ 52. Резолюції III Конгресу СЛУПВ. 18 жовтня 1998 р.....	677
№ 53. Інформація про проведення III Конгресу СЛУПВ та обрання нового голови організації. 9 листопада 1998 р.....	678
№ 54. Повідомлення Головної управи про втрати серед членства організації. [1998 р.].....	680
№ 55. Повідомлення Головної управи про проведені наради та нагальні завдання. [Квітень 1999 р.].....	681
№ 56. Повідомлення про проведення нарад Головної управи СЛУПВ у Торонто. [Не раніше 7 серпня 1999 р.].....	683
№ 57. Інформація про перевезення праху колишніх політв'язнів концтабору Флюссенбург. 14 жовтня 1999 р.....	685

№ 58. Текст виступу голови СЛУПВ Богдана Качора в Києві під час передачі урни з прахом політв'язнів концтабору Флюссенбург на зберігання до музею в Києві. <i>14 жовтня 1999 р.</i>	687
№ 59. Повідомлення Головної управи про втрати серед членства. <i>[1999 р.]</i>	690
№ 60. Інформація про трагедію в'язнів нацистських таборів у Нойштадті. <i>[2000 р.]</i>	691
№ 61. Інформація-спогад Степана Феденка про Великдень 1945 р. українських політв'язнів. <i>[2000 р.]</i>	692
№ 62. Вітання Головної управи СЛУПВ Омеляна Ковалю з ювілеєм. <i>[2000 р.]</i>	697
№ 63. Інформація про вшанування пам'яті беатифікованого священномученика о. Омеляна Ковча. <i>[Червень 2001 р.]</i>	698
№ 64. Інформація про перебування в Україні президента СЛУПВ Богдана Качора. <i>[Вересень 2001 р.]</i>	701
№ 65. Повідомлення з нагоди ювілею провідного діяча СЛУПВ Миколи Климишина. <i>[Лютий 2002 р.]</i>	702
№ 66. Повідомлення Головної управи про смерть фінансового референта Богдана Криницького. <i>[Лютий 2002 р.]</i>	705
№ 67. Текст виступу голови СЛУПВ Богдана Качора на похороні побратима Богдана Криницького. <i>[Лютий 2002 р.]</i>	706
№ 68. Репортаж Степана Корнецького з похоронів Василя Кардаша в Торонто. <i>[25–26 березня 2002 р.]</i>	707
№ 69. Текст промови Голови СЛУПВ Богдана Качора на похоронах Василя Кардаша. <i>[25 березня 2002 р.]</i>	709
№ 70. Вітальне слово Голови СЛУПВ Богдана Качора учасникам відзначення 60-річчя створення УПА в Києві. <i>[12 жовтня 2002 р.]</i>	710
№ 71. Спогад-нарис про Івана Шевчука в річницю його смерті. <i>[2002 р.]</i>	711
№ 72. Інформація Зірки Коваль про стан справ з облаштуванням української експозиції у колишньому жіночому концтаборі Равенсбрюк. <i>[2002 р.]</i>	715
№ 73. Повідомлення Головної управи про смерть Юрія Габорака. <i>[2002 р.]</i>	717
№ 74. Повідомлення Головної управи про втрати серед членства організації. <i>[2002 р.]</i>	718
№ 75. Повідомлення Головної управи про втрати серед членства організації. <i>[Не раніше 30 квітня 2003 р.]</i>	719
№ 76. Повідомлення про смерть члена Головної управи СЛУПВ Миколи Климишина. <i>[Жовтень 2003 р.]</i>	721
№ 77. Прощальне слово голови СЛУПВ Богдана Качора на похороні Миколи Климишина в Детройті. <i>[6 жовтня 2003 р.]</i>	722
№ 78. Інформаційне повідомлення про перебування в концтаборах Андрія Ющенко. <i>[2003 р.]</i>	723

№ 79. Заява СЛУПВ із приводу відмови Верховної Ради України визнати ОУН та УПА. [2003 р.].....	725
№ 80. Інформаційне повідомлення Івана Стасіва про принципи існування та основні завдання СЛУПВ. 2004 р.....	725
№ 81. Повідомлення Головної управи про втрати серед членства організації. [2004 р.].....	727
№ 82. Інформаційне повідомлення про відвідання президентом України Віктором Ющенком музею концтабору Аушвіц. [Січень 2005 р.].....	728
№ 83. Повідомлення Головної управи СЛУПВ про смерть заступника голови Володимира Леника. Грудень 2005 р.....	730
№ 84. Повідомлення Головної управи СЛУПВ про смерть політичного в'язня концтабору Бухенвальд Романа Легіна. Грудень 2005 р.....	731
№ 85. Текст промови Богдана Качора, присвяченої відкриттю пам'ятника Степанові Бандері в Бучачі. [2005 р.].....	733
№ 86. Повідомлення Головної управи про втрати серед членства організації. [2005 р.].....	734
№ 87. Лист Леоніда Мостовича до Богдана Качора в організаційних справах. 4 лютого 2006 р.....	739
№ 88. Повідомлення Головної управи СЛУПВ про смерть побратимів. Квітень 2006 р.....	740
№ 89. Лист Голови СЛУПВ Богдана Качора президенту України Вікторові Ющенку у справі української експозиції в музеї концтабору Аушвіц. Жовтень 2006 р.....	742
№ 90. Звіт представника СЛУПВ Ігоря Мірчука про відвідання музеїв у колишніх концтаборах на території Німеччини та Польщі в серпні 2008 р. 1 вересня 2008 р.....	744
№ 91. Лист голови СЛУПВ Богдана Качора до Леоніда Мостовича. 29 вересня 2008 р.....	748
№ 92. Текст привіту від СЛУПВ у день відзначення пам'яті блаженного священномученика о. Омеляна Ковча в музеї концтабору Майданек. 25 березня 2009 р.....	749
№ 93. Інформація про відкриття пам'ятної таблички українкам-в'язням жіночого концентраційного табору Равенсбрюк поблизу Берліна. 17 квітня 2011 р.....	750
№ 94. Повідомлення про смерть члена СЛУПВ Леоніда Мостовича. [2012 р.].....	751
№ 95. Заява голови СЛУПВ Богдана Качора про поширення фальшивої інформації щодо українських в'язнів Авшвіцу. 16 травня 2013 р.....	752
№ 96. Звіт секретаря СЛУПВ Ігоря Мірчука про поїздку в колишні концтабори для полагодження справи увіковічення пам'яті в'язнів-українців. [Вересень 2013 р.].....	755
№ 97. Стаття Богдана Качора про членкиню СЛУПВ Лідію Укарму-Марцюк. 6 лютого 2015 р.....	761

№ 98. Лист Богдана Качора до Ігоря Мірчука. 2 червня 2015 р.....	764
№ 99. Заява СЛУПВ щодо обвинувачень поляками українців у подіях на Волині 1943 р. [Серпень 2016 р.].....	766
№ 100. Реакція голови СЛУПВ Богдана Качора на виступ 27 вересня 2016 р. президента Ізраїлю Реувена Рівліна у Верховній Раді України та його звинувачення українського народу в колабораціонізмі з нацистами. Листопад 2016 р.....	767

З КОГОРТИ НЕСКОРЕНИХ

(списки учасників протинацистської боротьби).....	769
Загинули у нацистських тюрмах і таборах.....	771
Вижили, щоб продовжувати боротьбу.....	780

ДОДАТКИ.....

Словник рідковживаних та іншомовних слів і висловів.....	799
Перелік скорочень.....	805
Іменний покажчик.....	808
Географічний покажчик.....	857
Предметний покажчик.....	887